

Lobby voor gemeenteraads- verkiezingen 2026

Handreiking voor burgerinitiatieven

Invloed op de lokale politiek

Met de val van het kabinet zijn alle ogen de komende maanden gericht op Den Haag. Voor lokale initiatieven is het zeker zo belangrijk om zich ook te richten op de gemeenteraadsverkiezingen van maart 2026. Het lijkt misschien nog ver weg, maar de (lokale) politieke partijen zijn al druk bezig met de voorbereidingen. Om invloed te hebben op de verkiezingsboodschappen van de partijen in jouw gemeente en op de inhoud van het uiteindelijke programmakkoord van de partijen die samen het college van Burgemeester en Wethouders gaan vormen, moet ook jouw burgerinitiatief nu al aan de slag.

In deze handleiding vind je een handige tijdlijn die aangeeft wat je wanneer in het proces kan doen om invloed uit te oefenen en wie wanneer belangrijk is.

Deze handreiking richt zich in het bijzonder op het proces rondom de verkiezingen. Wat je kunt doen, varieert natuurlijk sterk per gemeente en per soort burgerinitiatief. Verschillende partners van de We Doen Het Samen-coalitie hebben inhoudelijke lobbypunten geformuleerd, de links hiervoor zijn te vinden in het kader op de laatste pagina.

IN HET KORT

- *Tot augustus/september 2025* wordt het verkiezingsprogramma geschreven. Dat wordt in november/december vastgesteld door de algemene ledenvergadering (ALV) van de politieke partijen. Ga in gesprek met de programmacommissies van de partijen om te zorgen dat burgerinitiatieven in het programma terecht komen. Als het conceptprogramma klaar is, kan je leden van de partij aanspreken om nog veranderingen aan te brengen.
- *Vanaf eind januari 2026 tot 18 maart (verkiezingsdag)* is het campagnetijd. Kandidaat-raadsleden willen dan zoveel mogelijk mensen bereiken met hun boodschap en zoveel mogelijk in het nieuws zijn. Dat is het moment om een verkiezingsdebat te organiseren of op een andere manier politieke partijen op jouw standpunt te laten reageren.
- *Na de verkiezingen* gaan de winnende partijen onderhandelen om tot een programmakkoord te komen. Stuur ze een brief om te zorgen dat jouw punten in het akkoord terechtkomen.
- *Na de coalitievorming* bestudeer je het programmakkoord goed en zoek je haakjes met de rol van bewonersinitiatieven. Nodig de nieuwe raadsleden en bestuurders uit voor een werkbezoek en zorg voor goed contact met de woordvoerders. Onderhoud dat contact de komende vier jaar.

GOED OM TE ONTHOUDEN

Lobbywerk voor de gemeenteraadsverkiezingen gaat het niet zozeer over jouw organisatie in het bijzonder, maar over het belang van burgerinitiatieven in het algemeen. Dat belang moet op een goede manier in het programmakkoord én in het budget terecht komen. Je lobbyt dus in eerste instantie niet voor jezelf, maar voor de goede zaak. Wel is het handig als de naam van je organisatie wordt vermeld. Daarmee zorg je dat jouw organisatie wordt betrokken bij het maken en uitvoeren van het nieuwe beleid. In deze maanden zijn er binnen de meeste partijen twee commissies actief: de kandidatencommissie en de programmacommissie. Deze commissies bestaan uit actieve leden van de partij. Dat kunnen wethouders of fractieleden zijn, maar dat hoeft niet. Op de website van de partij kan je vaak de samenstelling van de kandidaten- en programmacommissie vinden.

Probeer alle partijen te spreken of in ieder geval aan te schrijven. Gebruik in je verhaallijn en in je voorbeelden de taal van de partij. De ene partij is gecharmeerd van het ondernemerschap van burgerinitiatieven, de andere van de solidariteit. Zorg dat jouw boodschap aansluit en aanslaat bij de partij die je aanschrijft.

Sommige partijen hebben op landelijk niveau al een rompprogramma gemaakt, als start voor hun lokale programmacommissies. Vooral in kleinere gemeenten wordt hier veel gebruik van gemaakt. Zie bijvoorbeeld deze van GroenLinks/PvdA. Daar kun je op inhaken.

Op de websites van de lokale afdelingen van de partijen vind je de namen van de leden van de programmacommissie en hoe je ze kan bereiken.

Stap voor stap

JUNI – AUGUSTUS 2025

In deze maanden zijn er binnen de meeste partijen twee commissies actief: de kandidatencommissie en de programmacommissie. Deze commissies bestaan uit actieve leden van de partij. Dat kunnen wethouders of fractieleden zijn, maar dat hoeft niet. Op de website van de partij kan je vaak de samenstelling van de kandidaten- en programmacommissie vinden.

De kandidatencommissie

Zoekt en spreekt mensen die voor de partij in de gemeenteraad zouden willen. Ben je geïnteresseerd of zijn er actieve bewoners die goed zouden passen in de gemeenteraad om zo burgerinitiatieven beter op de kaart te zetten? Meld het bij de kandidatencommissie.

De programmacommissie

telt het verkiezingsprogramma van de partij samen. Dat doet de commissie vaak door veel organisaties, bedrijven en mensen te spreken en hun wensen te horen. Nodig jezelf uit bij de programmacommissie of een van de leden. Het is handig dat samen met een groep burgerinitiatieven te doen. Je lobbyt immers voor het onderwerp en niet in het bijzonder voor jouw organisatie. Tijdens een gesprek is het goed om uit te kunnen dragen waarom de rol van burgerinitiatieven zo belangrijk is. Schets een verhaallijn en noem een paar mooie voorbeelden. Geef ook aan wat er nu in de regelgeving en in de uitvoering nog aan schort. Daarbij moet je een paar zo concreet mogelijke punten aandragen voor het verkiezingsprogramma. Het helpt de schrijvers van dat programma om input te krijgen van experts.

Als de programmacommissie je niet kan ontvangen, stuur dan een brief. Benoem daarin het 'waarom' en een aantal concrete punten die ze zo kunnen overnemen.

Probeer alle partijen te spreken of in ieder geval aan te schrijven. Gebruik in je verhaallijn en in je voorbeelden de taal van de partij. De ene partij is gecharmeerd van het ondernemerschap van burgerinitiatieven, de andere van de solidariteit. Zorg dat jouw boodschap aansluit en aanslaat bij de partij die je aanschrijft.

Sommige partijen hebben op landelijk niveau al een rompprogramma gemaakt, als start voor hun lokale programmacommissies. Vooral in kleinere gemeenten wordt hier veel gebruik van gemaakt. Zie bijvoorbeeld deze van GroenLinks/PvdA (zie kader laatste pagina). Daar kun je op inhaken.

Op de websites van de lokale afdelingen van de partijen vind je de namen van de leden van de programmacommissie en hoe je ze kan bereiken.

OKTOBER – NOVEMBER 2025

Waarschijnlijk komen de partijbesturen in september naar buiten met het conceptverkiezingsprogramma. Vanaf dat moment kunnen alleen de leden van de partij nog

veranderingen aanbrengen. Dus als er iets mist in de programma's of er staan in jouw ogen onjuiste zaken in, is het zaak partijleden te vinden die een amendement op het verkiezingsprogramma willen indienen. Het best is als je dat amendement zelf al voor die partijleden opstelt. Dan weet je zeker dat de juist bewoording wordt gebruikt. Als het amendement wordt ingediend, wordt er in het congres/algemene leden vergadering over gestemd. Je kan de indieners helpen met hun amendement door andere partijleden op te roepen voor het amendement te stemmen.

Tijdens dit congres wordt in veel gevallen ook de kandidatenlijst vastgesteld. Als er een kandidaat is waarvan je weet dat deze burgerinitiatieven een warm hart toedraagt, kan je bij partijleden voor deze persoon gaan lobbyen (uiteraard altijd in samenspraak met deze persoon).

JANUARI – MAART 2026

In januari beginnen de eerste verkiezingsactiviteiten van de partijen. Eind januari barst de verkiezingscampagne meestal echt los. De lokale politieke partijen en de kandidaten gaan de straat op, komen met statements en proberen nieuws te maken. Organisaties en bedrijven organiseren in deze tijd vaak verkiezingsdebatten. Zo'n verkiezingsdebat is een mooie gelegenheid voor kandidaten om hun standpunt naar voren te brengen en voor de organisaties om hun activiteiten onder de aandacht te brengen. Dat kan jouw burgerinitiatief ook doen. Je kan daarbij kiezen voor een politiserend debat, waarvan je hoopt dat het tot stevige uitspraken leidt die het nieuws halen, of juist voor een constructief debat, waarbij je probeert om de partijen al te committeren aan de belangen voor burgerinitiatieven. Je kan een mooi verslag maken van het debat, waar je later op kan terugkomen als de kandidaten daadwerkelijk in de gemeenteraad of zelfs in het college zitten. Vaak proberen organisaties de lijsttrekkers naar hun debat te krijgen. Als je in het nieuws wilt komen, is dat een goede zet. Maar ook een kandidaat die meer op de inhoud zit, is voor een constructief debat zeker zo interessant. Het is ook een mooi moment om de eerste contacten te leggen die je de komende vier jaar kan gebruiken om invloed te hebben op de politiek. Het organiseren van een debat en ervoor zorgen dat er ook genoeg politici komen is veel werk. Het is daarom aan te raden om met meerdere organisaties samen een debat te organiseren.

NA 18 MAART 2026

Beginnt al vrij snel de eerste verkenningen voor een nieuwe coalitie. De partij die het grootst is geworden, wijst een informateur aan die met alle partijen in gesprek gaat over de samenstelling van de nieuwe coalitie.

Het is nu van belang dat de mooie beloften die de partijen hebben gedaan in hun verkiezingsprogramma's ook terechtkomen in het programmakkoord dat de formerende partijen gaan sluiten. Dit is het moment om een brief naar de informateur te sturen waarin je het belang van burgerinitiatieven uitlegt, een opsomming geeft van de standpunten van de verschillende partijen en het budget voor de versterking van burgerinitiatieven onderbouwt. Stuur ook een brief naar de formerende partijen en herinner ze aan de punten in hun verkiezingsprogramma en beargumenteer hoe deze in combinatie met de punten van de andere partijen een goed hoofdstuk of passage in het programmakkoord kunnen vormen. Benoem ook hier dat voldoende budget voor moet worden vrijgemaakt en dat dat budget vooral bestemd moet zijn voor versterking van initiatieven (en niet voor het ambtelijk apparaat).

Daarnaast kan je in deze periode het eerste contact leggen met de nieuwe raadsleden. Zij worden een week na de verkiezingen officieel geïnstalleerd. Een mooi moment om hen te feliciteren met hun raadslidmaatschap en aan te geven dat je uitkijkt naar een goede samenwerking. Je kan nu ook al raadsleden uitnodigen voor een nadere kennismaking. Omdat het college nog niet is gevormd en het programmakkoord nog niet is gesloten, is alleen vaak nog niet duidelijk welke portefeuilles de raadsleden krijgen.

NIEUWE COALITIE EN PROGRAMMAAKKOORD

Hoelang de formatie duurt, verschilt per gemeente. In de meeste gemeenten is waarschijnlijk voor de zomer een nieuwe coalitie gevormd. Dan is duidelijk welke partijen in de coalitie zitten, wie de wethouders worden en wat hun plannen zijn voor de komende vier jaar. In de weken daarna wordt duidelijk welke portefeuilles de raadsleden hebben en in welke commissies zij plaatsnemen. In deze periode leg je de basis voor je samenwerking met raadsleden en wethouders.

1. Maak een **goede analyse** van wat het programmakkoord betekent voor bewonersinitiatieven, waar de kansen liggen, wat moet nog worden ingevuld en waar je bedreigingen ziet. Het is goed om zo'n analyse op te stellen met meerdere burgerinitiatieven. Deze analyse kan dienen als graadmeter. Hij helpt je steeds te bekijken of de plannen van de nieuwe coalitie goed worden uitgevoerd en of de burgerinitiatieven goed genoeg worden betrokken. Kijk daarbij niet alleen naar de hoofdstukken over participatie, zorg en het sociale domein, maar bijvoorbeeld ook naar wonen, ruimtelijke ordening en economie.
2. Nodig de raadsleden uit de commissies die voor de burgerinitiatieven van belang zijn uit voor een **kennismaking/werkbezoek**.
Laat tijdens zo'n werkbezoek zien wat er allemaal is bereikt door burgerinitiatieven en hoe belangrijk en vitaal deze zijn in jullie gemeente. Nodig de raadsleden uit hun visie hierover te delen. Dan leer je waar de verschillende raadsleden op 'aanslaan'. Leg je plannen voor en laat zien hoe goed ze aansluiten op het programmakkoord of wat er juist nog moeten worden gedaan om te zorgen dat die aansluiting er komt. Maar houd zo'n eerste bezoek vooral informatief en luchtig. Met deze mensen wil je een goed contact opbouwen, zodat je ze makkelijk en snel kan benaderen als er voor burgerinitiatieven belangrijke punten (moeten) worden besproken in de gemeenteraad.
3. Nodig ook de wethouder(s) met burgerinitiatieven/participatie in portefeuille uit voor een werkbezoek. Ook dit kan je samen met meerdere burgerinitiatieven doen zodat de nieuwe bestuurder meteen een goed beeld krijgt van 'het veld'. Nog mooier zou zijn als je het hele nieuwe college kan uitnodigen voor een bezoek om de burgerinitiatieven van de gemeente te leren kennen.
4. Gedurende de vier jaar tot de nieuwe verkiezingen houd je de contacten warm en probeer je ook informatie te brengen naar de raadsleden, niet alleen te halen.

Pak in ieder geval één keer per jaar rond de tijd van de voorjaarsnota of de begroting de analyse die je hebt gemaakt van het programmakkoord erbij om te kijken of de zaken die zijn afgesproken ook worden nagekomen en uitgevoerd.

In de **voorjaarsnota (mei/juni)** geeft het college in grote lijnen aan wat de plannen zijn voor het volgend kalenderjaar. In de **begroting (september/oktober)** wordt dit in het budget geregeld. Dit zijn de momenten om beleidsmatig (voorjaarsnota) en financieel (begroting) te zorgen dat burgerinitiatieven worden betrokken en voldoende budget krijgen toegewezen. Dit is ook het moment om in het bijzonder voor je eigen organisatie/initiatief te lobbyen.

INHOUDELIJKE LOBBYPUNTEN VAN ONZE PARTNERS

Verschillende partners van de We Doen Het Samen-coalitie hebben lobbydocumenten opgesteld voor hun eigen achterban. Hier kan je inspiratie opdoen:

Cooplink (richt zich op ruimtelijke ordening en volkshuisvesting):

[Brief voor programmacommissie](#)

[Brochure voor gemeenten](#)

[LSA bewoners](#)

[Vereniging Nederlandse Organisaties Vrijwilligerwerk \(NOV\)](#)

[Oranjefonds](#)

Social Enterprise NL:

[Sociaal ondernemen](#)

[Specifiek over publieke inkoop](#)

Ook interessant

[Energie Samen](#)